

CAOP

Notitie

Een verkenning naar het
internationaliseringbeleid en de
buitenlandse stages van een drietal
pabo's

Uitgevoerd door CAOP Research
Marjolein van Dijk MSc
Drs. Miranda Grootcholte

“Pabo-studenten zijn anders gekleurd vanaf het moment dat ze stage hebben gelopen in het buitenland. Deze ervaring nemen ze mee voor de rest van hun leven en passen ze hopelijk ook toe in hun professionele loopbaan. Studenten lopen letterlijk anders door het gebouw als ze weg zijn geweest.”

Coördinator Internationalisering

1. Inleiding

In deze notitie bekijken we het internationaal beleid van een drietal pabo's in Nederland. Voor deze verkenning zijn drie coördinatoren Internationalisering geïnterviewd. Het zijn de coördinatoren van de pabo opleiding van de Hogeschool Leiden, de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen (HAN) en Instituut Theo Thijssen van de Hogeschool Utrecht. Ook zijn twee pabo-studenten van de Hogeschool Leiden en HAN geïnterviewd om hun ervaring te delen.

De pabo's die hebben meegewerkt aan deze verkenning zijn gekozen omdat internationalisering een belangrijk kenmerk is van de opleiding. Verder zijn zij aangesloten bij het Centrum Internationalisering LerarenOpleidingen (CILO). Het CILO is een netwerk van Nederlandse lerarenopleidingen die in samenwerking met het Europees Platform vorm geven aan internationalisering van de lerarenopleidingen in Nederland.

Het doel van deze notitie is pabo's op ideeën brengen en handvatten te bieden om hun aanbod op het gebied van internationalisering te verbreden. In de volgende paragraaf komt aan bod welke mogelijkheden er zijn tot internationalisering. In paragraaf drie wordt aangegeven wat de meerwaarde is van internationalisering voor pabo-studenten. Vervolgens wordt besproken hoe internationalisering is geïntegreerd in het curriculum van de pabo's. Welke aspecten belangrijk zijn voor de organisatie van een buitenlandse stage¹ komt aan bod in de vijfde paragraaf. Tot slot wordt deze notitie afgesloten met conclusies en aanbevelingen.

2. Internationalisering op de pabo

De drie pabo's hebben een beleidsplan internationalisering² opgesteld. De plannen bevatten een coherent programma om internationalisering op diverse plekken terug te laten komen in de opleiding. De geïnterviewde pabo's zijn al jaren bezig zijn met de ontwikkeling en uitvoering van hun internationaliseringbeleid. Internationalisering heeft een vaste plek gekregen in het curriculum van de pabo's.

Uit interviews met coördinatoren Internationalisering blijkt dat de pabo's een diversiteit aan internationaliseringactiviteiten organiseren in de vier studiejaar. De volgende concrete activiteiten zijn naar voren gekomen:

- Met de hele klas één week onderzoek doen in het buitenland naar andere onderwijssystemen en –concepten waardoor studenten kritisch leren nadenken over het eigen onderwijsconcept,
- Excursie naar buitenlandse pabo's en buitenlandse scholen in het primair onderwijs,
- Participatie in een Europees project met buitenlandse partners of het zelf coördineren van een internationaal project/netwerk,
- Buitenlandse stage in het tweede, derde of vierde studiejaar,
- Internationale minors,

¹ In de notitie wordt gesproken over buitenlandse stage. Echter een buitenland ervaring hoeft niet alleen een stage te betekenen, maar kan ook worden ingevuld door onderzoek of studie aan een buitenlandse hogeschool of universiteit.

² Van Schoonacker- de Groot, A. (2008) 'Beleidsplan Internationalisering cluster Educatie, Hogeschool Leiden, 2008 – 2012', Leiden. Jansen, H. en M. Reulen (2009) 'Het leerlandschap internationalisering. Werkboek internationalisering, diversiteit en levend leren', Uitgeverij Agiel: Amersfoort. Hogeschool HAN (2009) 'Beleidsplan Internationalisering. Faculteit Educatie 2010 – 2013', Hogeschool van Arnhem en Nijmegen.

- Internationaliseringdag met presentaties van studenten die naar het buitenland zijn geweest,
- Internationaliseringweek met diverse activiteiten,
- Deelnemen aan de studentenconferentie 'Docent in Europa'³ waar pabo-studenten van verschillende hogescholen elkaar ontmoeten, inspirerende lezingen en workshops volgen en diverse activiteiten met een internationaal karakter ondernemen.

Van al deze internationaliseringmogelijkheden heeft de buitenlandse stage volgende de respondenten de meeste impact op een pabo-student, voornamelijk omdat de stage/studie vaak een aantal maanden duurt. Als een pabo-student naar het buitenland gaat is dit overigens niet per definitie voor een stage. Het komt ook vaak voor dat een pabo-student 30 studiepunten vrije ruimte inwisselt om vakken te volgen aan een universiteit of hogeschool in het buitenland. Wat vaak voorkomt, is dat studenten binnen Europa studeren aan een buitenlands instituut en dat studenten buiten Europa een stage lopen.

3. Waarom internationaliseren?

De geïnterviewde pabo's zijn eensgezind over de redenen waarom internationalisering van de pabo-opleiding van belang is voor de student. Enerzijds draagt het bij aan de persoonlijke ontwikkeling van een student en tevens draagt het op deze manier bij aan de loopbaan van een (startende)docent.

Persoonlijke ontwikkeling

Zo vertellen de coördinatoren Internationalisering dat studenten een enorme persoonlijke ontwikkeling ondergaan en dat hun zelfstandigheid wordt vergroot.

Uit de interviews met pabo-studenten die naar het buitenland zijn gegaan voor een stage/studie komt naar voren dat zij zich op diverse vlakken hebben ontwikkeld. Op inhoudelijk vlak leren zij dat er andere visies, werkvormen en niveaus in het onderwijs bestaan. Verder zorgt de kennismaking met verschillende culturele, sociale en religieuze achtergronden ervoor dat zij leren omgaan met andere waarden en normen. Op persoonlijk vlak geven studenten aan dat ze leren zelfstandig te zijn en verantwoordelijkheid te nemen.

"Ik ben twee keer naar het buitenland geweest. Eerst in het tweede jaar naar Denemarken om een bijdrage te leveren aan een internationaal project waaraan mijn pabo meedeed. Vervolgens ben ik in de eerste helft van het vierde jaar naar Nicaragua gegaan voor 15 weken. Allebei waren prachtige ervaringen. Ik kon mezelf ontwikkelen en heb ontdekt dat er verschillende visies zijn over onderwijs. In Denemarken is de onderwijscultuur bijvoorbeeld veel informeler. En ze gebruiken daar andere werkvormen, ze zijn daar verder mee dan in Nederland."

Student pabo, vierdejaars

Kwaliteit van het gegeven onderwijs

Het doel van internationalisering op de pabo is vooral om aankomende leraren breed te ontwikkelen. De internationale en interculturele dimensie in het onderwijs moet volgens de coördinatoren geen keuze zijn, maar een vanzelfsprekendheid om de toekomstige generatie leerlingen in het primair onderwijs voor te bereiden op de mondiale kenniseconomie.

Op één van de geïnterviewde pabo's gaan ze nog een stapje verder. Volgens hen moet internationalisering geen doel op zich zijn, maar een middel om het onderwijs te verbeteren. Pabo-studenten leren bijvoorbeeld hoe ze internationalisering kunnen vormgeven binnen de basisschool

³ De conferentie 'Docent in Europa' wordt jaarlijks georganiseerd door verschillende Nederlandse pabo's en gesubsidieerd door het Europees Platform. Pabo's die zijn aangesloten bij het Centrum Internationalisering LerarenOpleidingen (CILO) kunnen een beperkt aantal studenten laten deelnemen aan de conferentie.

en hoe ze een internationaal project kunnen opzetten of subsidie aanvragen bij het Europees Platform voor uitwisseling van leerlingen met buitenlandse scholen.

Ook wordt kennis van het begrip wereldburgerschap meerdere malen genoemd door de respondenten. Een internationale ervaring heeft als meerwaarde dat de student meer kennis heeft van thema's zoals diversiteit, identiteit, mensenrechten, globalisering, en mondiale betrokkenheid. Het eigen maken van deze begrippen wordt makkelijker, volgens een coördinator Internationalisering, als een pabo-student naar het buitenland is geweest. Het is van belang dat startende leraren een breder zicht krijgen op wat er in de wereld speelt. De ervaring leert dat een pabo-student die in aanraking is gekomen met andere culturen in het buitenland, ook veel meer open staat voor de culturele diversiteit die hij/zij zal aantreffen in de beroepspraktijk.

4. Hoe is internationalisering verweven in het curriculum van de pabo?

Volgens de coördinatoren Internationalisering is het belangrijk dat het internationaliseren van het curriculum van de pabo met een bepaalde visie en beleid wordt uitgevoerd. Uit de interviews en de beleidsplannen internationalisering blijkt dat de geïnterviewde pabo's dit op verschillende manieren doen en andere accenten leggen in hun internationaliseringprogramma. Allereerst is er een verschil in de capaciteit dat beschikbaar wordt gesteld voor internationalisering. Uit de interviews blijkt dat docenten soms internationale activiteiten naast hun bestaande werkzaamheden doen, maar het komt ook voor dat een coördinator Internationalisering fulltime wordt aangesteld. De bezetting heeft uiteraard invloed op het aantal internationale activiteiten dat uitgevoerd kan worden. Zo verschillen de drie geïnterviewde pabo's in het aanbod aan internationaliseringactiviteiten en de ruimte die wordt gegeven in het curriculum. Een internationaliseringactiviteit die alle drie de pabo's aanbieden is een studieweek in het buitenland in het tweede jaar van de opleiding. Het doel van de studieweek is studenten kennis te laten maken met een ander onderwijssysteem. Een coördinator Internationalisering geeft aan dat deze buitenlandweek veel studenten over de streep trekt om in het derde/vierde studiejaar voor een langere periode naar het buitenland te gaan.

In onderstaand kader is het curriculum van de pabo Hogeschool Leiden beschreven om inzicht te geven hoe een pabo internationalisering kan verankeren in zijn curriculum. Een interessant aspect van deze aanpak is dat de studenten elk studiejaar op verschillende manieren in aanraking komen met internationaliseringactiviteiten.

Kader 1: Verankering internationalisering in het curriculum van de pabo Hogeschool Leiden

Eerste studiejaar:

- In het tweede semester wordt een internationale markt gehouden. De coördinator Internationalisering informeert de studenten welke programma's in het buitenland gevolgd kunnen worden in de rest van de studie. Daarnaast vertellen ouderejaarsstudenten over hun buitenlandervaring.
- Studenten hebben de mogelijkheid zich aan te melden voor een International Course voor het eerste semester van het tweede studiejaar. Deze International Course vindt plaats bij een European Teacher Education Network-partner.

Tweede studiejaar:

- Studenten zijn verplicht in het tweede jaar een week onderzoek te doen in het buitenland naar o.a. het onderwijssysteem van dat land. De enkele studenten die niet naar het buitenland kunnen of willen gaan blijven in Nederland en doen 'internationalisation@home'. Deze studenten doen bijvoorbeeld onderzoek op een internationale school in Nederland.
- Een beperkt aantal studenten van de pabo kunnen gratis deelnemen aan de conferentie 'Docent in Europa' dat jaarlijks wordt georganiseerd door verschillende pabo's met subsidie van het Europees Platform.
- Aan het einde van het studiejaar wordt door de coördinator Internationalisering voorlichting gegeven over de internationale Minoren die in het vierde studiejaar gevolgd kunnen worden.

Derde studiejaar:

- Studenten hebben in het eerste semester van het vierde studiejaar 30 studiepunten vrije ruimte. Studenten kunnen die ruimte onder andere gebruiken voor het volgen van twee typen internationale minoren. De voorbereiding op deze minoren vindt plaats in het derde studiejaar. Voor de minor internationalisering bestaat de voorbereiding uit zes bijeenkomsten in het tweede semester van het derde studiejaar. Studenten krijgen communicatietraining, doen onderzoek naar het land van bestemming, leren hoe ze kunnen internationaliseren in het basisonderwijs en oefenen met een projectaanvraag voor Europese subsidie. De tweede internationale minor, Minor Global Awareness, is gericht op het samenwerken met studenten van verschillende opleidingen en nationaliteiten aan een lokaal ontwikkelingsproject in het buitenland. De minor begint met een voorbereiding van 5 weken in het derde studiejaar waarop een internationale stage volgt van 13 weken in het vierde studiejaar. De stage is onderdeel van een groter project waarvan pabo Leiden de penvoerende opleiding is. Studenten uit diverse opleidingen kunnen hieraan deelnemen. Daarom is er voor een beperkt aantal pabo-studenten de mogelijkheid om deel te nemen.

Vierde studiejaar:

- Als een student in het derde studiejaar het eerste deel van een internationale minor heeft gevolgd kan de student dus in het eerste semester van het vierde jaar voor ongeveer een half jaar naar het buitenland voor studie/stage/onderzoek.
- Op een internationaliseringdag aan het einde van het vierde studiejaar presenteren studenten hoe ze de periode in het buitenland hebben beleefd.

De pabo opleiding van de HAN heeft internationalisering ook stevig verankerd in het curriculum. Verder is de HAN actief in het aanbieden van diverse internationale activiteiten is de pabo actief in het aanbieden van Engelstalige activiteiten voor leerlingen. Zo wordt er Engelse literatuur gebruikt voor opdrachten en worden gastdocenten uit een ander land uitgenodigd om te praten over belangrijke onderwijsthema's. Verder faciliteert, organiseert en financiert de pabo een voorbereidende taaltraining voor studenten die naar het buitenland gaan.

Ook is de HAN zeer actief met het ontwikkelen en toetsen van criteria waaraan een succesvol geïnternationaliseerde pabo moet voldoen. Zo heeft de Faculteit Educatie van de HAN een paar jaar

terug onderzocht hoe succesvol de lerarenopleidingen zijn betreffende de internationalisering van de opleiding en waar verbeteringen aangebracht kunnen worden. Zij hebben hiervoor een uitgebreide vragenlijst opgesteld. De vragenlijst kan ook gebruikt worden door andere pabo's die willen toetsen in hoeverre zij succesvol zijn met het internationaliseren van de opleiding. Daarnaast heeft de HAN vanuit de eigen visie op internationalisering een lijst ontwikkeld met tien internationale standaarden waaraan een startbekwame leraar moet voldoen. Binnen het curriculum wordt gewerkt aan het ontwikkelen van deze aspecten. De lijst wordt beschreven in kader 2.

Kader 2: Tien standaarden (kennis, vaardigheden, attitudes) waar een startbekwame docent van de HAN aan moet voldoen*

Oriëntatie op de wereld

1. De leraar kent de positie van Nederland in de EU en daarbuiten, heeft weet van internationale instituties en van ontwikkelingen op het gebied van internationalisering en globalisering en geeft in voorkomende situaties uitleg over belangrijke (actuele) internationale gebeurtenissen.
2. De leraar bevordert belangstelling en begrip voor duurzame ontwikkeling, mensen-/kinderrechten, internationale samenwerking en solidariteit met de kansarmen in de wereld.

Omgaan met culturele diversiteit

3. De leraar gaat adequaat om met de verschillende culturen van de leerlingen, ouders, collega's, in de klas, op school en daarbuiten.
4. De leraar beschouwt en duidt de Nederlandse cultuur en haar waarden en normen in relatie tot andere culturen.
5. De leraar geeft les over en bevordert belangstelling voor culturele diversiteit m.b.t. gebruiken, rituelen, vieringen, etiquette (do's) en taboes (don'ts), etc. en zorgt daarbij voor divers en passend lesmateriaal.
6. De leraar communiceert cultuurbewust (crosscultureel), niet alleen in het Nederlands maar ook, in voorkomende beroepssituaties, in het Engels.

Internationale bekwaamheden

7. De leraar bevordert contacten tussen docenten en leerlingen uit andere landen en kent concrete voorbeelden van internationale samenwerkingsprojecten tussen scholen en leerlingen.
8. De leraar kent (t.b.v. expertise, subsidies en netwerken), de weg naar kenniscentra op het gebied van internationalisering, internationale samenwerking, multiculturaliteit en burgerschap en tweedetaalonderwijs.
9. De leraar is bekend met onderwijs in andere landen.
10. De leraar leest internationale (vaak Engelstalige) vakliteratuur, oriënteert zich voor de eigen professionele ontwikkeling internationaal op het vakgebied en op mogelijkheden voor een buitenlandse werkstage, nascholingscursussen of carrièremogelijkheden.

* HAN (2009) 'Beleidsplan Internationalisering Faculteit Education 2010-2013. Gezamenlijk op Koers', Hogeschool van Arnhem en Nijmegen

Een interessant gegeven van de pabo Hogeschool Utrecht is dat de coördinator Internationalisering coauteur is van een werkboek over internationalisering⁴. Het werkboek geeft uitgebreid inzicht in hoe internationalisering opgenomen kan worden in het curriculum en verder biedt het boek praktische informatie over het organiseren van een buitenlandse stage. Zo zijn er allerlei bijlagen toegevoegd in het boek waarin voorbeelden zijn opgenomen, van bijvoorbeeld een formulier om een buitenlandstage aan te vragen, of een formulier met richtlijnen met betrekking tot verslaglegging en

⁴ Jansen, H. en M. Reulen (2009) 'Het leerlandschap internationalisering. Werkboek internationalisering, diversiteit en levend leren', Uitgeverij Agiel: Amersfoort.

contactafspraken met de coördinator. Het boek kan andere pabo's op ideeën brengen en handvatten bieden voor het ontwikkelen van een eigen internationalisering beleid.

5. Organiseren van een buitenlandse stage

In deze paragraaf gaan we dieper in op de organisatie van een internationale stage. Uit onderzoek blijkt dat een goed georganiseerde buitenlandse stage niet per definitie leidt tot positieve uitkomsten op het leerproces van een pabo-student. Literatuurstudie van Van Schoonacker-de Groot⁵ toont aan dat dit afhankelijk is van in hoeverre de student bezig is met zijn leren en of hij in staat is zijn eigen leerproces te reguleren. Ook blijkt uit de literatuurstudie dat de pabo-opleiding kan bijdragen aan een positieve leerervaring van een buitenlandse stage. De mate waarin een buitenlandse stage is ingebed in de pabo-opleiding en hoeveelheid aandacht die wordt besteed aan de voorbereiding en nazorg is tevens van invloed op een duurzame leeropbrengst.

In onderstaand paragraaf worden verschillende aspecten die van belang zijn bij het organiseren van een buitenlandse stage weergegeven.

Contacten in het buitenland

Het is volgens de geïnterviewde coördinatoren Internationalisering van belang dat er goede contacten zijn met buitenlandse scholen en partnerinstellingen om pabo-studenten een breed aanbod te kunnen bieden in buitenlandse stages. Zo kan het interessant zijn om contacten te leggen met een internationale partner die iets nieuws te bieden heeft voor de Nederlandse pabo, bijv? Contacten met buitenlandse universiteiten en hogescholen zijn vaak makkelijker te leggen dan contacten met buitenlandse basisscholen. Een tip is om aansluiting te zoeken bij buitenlandse netwerken voor het leggen van nieuwe contacten met buitenlandse partners. Denk aan netwerken zoals CILO (Centrum Internationalisering Lerarenopleidingen), ETEN (European Teacher Education Network), ATEE (Association for Teacher Education in Europe) en EAIE (European Association for International Education). Een andere mogelijkheid om nieuwe contacten te leggen is aansluiting zoeken bij Europese projecten. Twee van de geïnterviewde pabo's zijn bijvoorbeeld partner in Europees gesubsidieerde projecten. Door dit partnerschap kunnen pabo-studenten meewerken aan het project als onderdeel van hun studie. Daarnaast bestaat vaak de mogelijkheid voor studenten om in een dergelijk project deel te nemen aan een internationale uitwisseling. De coördinatoren Internationalisering geven aan dat dergelijke partnerschappen een goed middel zijn om studenten te enthousiasmeren voor een buitenlandse stage.

Voorlichtingsmomenten

Uit interviews met de coördinatoren Internationalisering blijkt dat de betrokken pabo's een uitgebreid internationalisering programma aanbieden. Toch blijft het percentage pabo-studenten dat deelneemt aan een internationale stage achter. Uit dit onderzoek blijkt dat dit onder andere te maken heeft met de onbekendheid van een internationale stage onder studenten en de soms gebrekkige informatievoorziening. Investeren in een uitgebreide voorlichting over de internationaliseringmogelijkheden is erg belangrijk. Uit de interviews met de pabo-studenten blijkt dat zij zich ten tijde van hun inschrijving voor de opleiding niet bewust waren van de internationaliseringactiviteiten die de pabo te bieden had. Verder zijn de geïnterviewde studenten van mening dat de voorlichting op meer momenten had kunnen plaatsvinden tijdens de studie. Volgens één student worden veel voorlichtingsmomenten weggelaten aan het einde van een college, wanneer de studenten hun aandacht hebben verloren. Verder blijkt dat de informatie over internationaliseren niet altijd goed vindbaar is.

⁵ Van Schoonacker-de Groot, A. (2011) 'The effect of study abroad on the development of student teachers: A literature study', Journal of the European Teacher Education Network'. Volume 6, University of Helsinki, 2011, p. 44-57.

“Op blackboard is een speciale site voor internationalisering, maar dit is verstopt onder een course. Hier ga je niet standaard naartoe, het is ook geen onderdeel van de homepage van Blackboard. Dus je komt moeilijk bij deze informatie”

Student pabo, vierdejaars

Een goede voorbereiding is het halve werk

Als een student eenmaal heeft gekozen voor een internationale stage dan komt de volgende stap; de voorbereiding. Een inhoudelijke en praktische voorbereiding die ruim op tijd wordt ingezet, wordt door de coördinatoren beschouwd als essentieel om de student een succesvolle buitenlandervaring mee te geven. Zo moet een student zich bijvoorbeeld voorbereiden op het cultuur- en communicatieverschil. Daarnaast is het verstandig criteria te stellen waaraan een student moet voldoen voorafgaand en na afloop van de stage. Zoals eerder al aangegeven blijkt uit de studie van Van Schoonacker-de Groot (2011) dat een goede inbedding van de buitenlandse stage in het curriculum van de pabo opleiding erg belangrijk is voor de positieve leeropbrengsten voor de student.

“Wij screenen studenten extra goed op hun leerdoel. Pas als je dit weet kun je het land gaan kiezen, en niet andersom. Je moet ze niet zomaar stage laten lopen, maar goed laten nadenken. Wij zien het als een beroepsvoorbereiding en willen dat studenten deze ervaring meenemen in hun loopbaan.”

Coördinator Internationalisering

De geïnterviewde pabo-studenten geven aan dat zij het liefst een gestructureerde aanpak zien waarin duidelijk is vermeld welke stappen je moet nemen voor een goede voorbereiding en op welk moment. Eén pabo-student geeft aan dat hij de minor internationalisering als goede voorbereiding heeft ervaren op zijn buitenlandse stage.

“Voor Nicaragua ben ik in het derde jaar begonnen met de voorbereidingen. Zo heb ik in de minor internationalisering een aantal bijeenkomsten gevolgd ter voorbereiding. Je leert op welke manier het buitenland invloed op je heeft, hoe je je voor kan bereiden op een periode in het buitenland en hoe je rekening kan houden met een andere cultuur. Ik heb zeker wat gehad aan de bijeenkomsten. Ik voelde mij daardoor goed voorbereid, mentaal en ook wat betreft praktische zaken. De laatste bijeenkomst ging over internationaliseren op de basisschool en hoe je via subsidieprogramma's een uitwisseling kan organiseren met scholen in het buitenland. Erg leerzaam, ik ga daar zeker mee aan de slag als ik straks voor de klas sta.”

Student pabo vierdejaars

In het volgende kader zijn diverse tips opgenomen voor pabo's om rekening mee te houden bij de voorbereiding van studenten op een buitenlandse stage periode.

Tips om rekening mee te houden bij het aanbieden van een internationale stage

- Zorg ervoor dat studenten tijdig beginnen met de praktische voorbereiding. Voor een internationale stage is het gebruikelijk om één jaar van te voren te beginnen met de organisatie.
- Wees als pabo duidelijk over alle mogelijkheden die de pabo biedt om naar het buitenland te gaan en welke contacten de pabo heeft met internationale partnerinstellingen.
- Zorg ervoor dat pabo-studenten al tijdens de voorlichting over de opleiding worden geïnformeerd over de internationale mogelijkheden en dat de informatie over de internationale stage makkelijk vindbaar is.
- Geef studenten de mogelijkheid om met ouderejaars studenten te praten die al in het buitenland hebben gestudeerd of stage hebben gelopen. Studenten kunnen veel leren van de ervaring van anderen.
- Geef tijdig aan welke mogelijkheden studenten hebben voor een financiële beurs binnen de hogeschool en extern (bijv. Erasmus, Comenius of de BIOS beurs). Op de website beursopener.nl is een overzicht te vinden van alle beschikbare beurzen.
- Wijs studenten op de mogelijkheid om een ov-vergoeding aan te vragen bij DUO; studenten kunnen een maandelijkse bijdrage ontvangen als zij hun ov-jaarkaart tijdelijk inleveren.

Goede begeleiding

Zit een student voor een stage/studie in het buitenland, dan is een goede begeleiding cruciaal. Een van de geïnterviewde pabo-studenten had op een meer regelmatige basis contact willen hebben met de stagebegeleider en miste soms een gevoel van betrokkenheid vanuit de opleiding. Een goede begeleiding en continue reflectie gezamenlijk met de student is niet alleen essentieel voor de student maar ook voor de pabo. Hierdoor heeft de coördinator zicht op de leerdoelen en of de student uiteindelijk zijn studiepunten kan behalen aan het einde van de stage. Eén coördinator Internationalisering geeft aan dat het weleens is voorgekomen dat pabo-studenten die terug kwamen uit ontwikkelingslanden studievertraging opliepen. Er werd door de pabo onvoldoende rekening gehouden met de impact van een buitenlandse stage op de student.

“Ik merk soms dat pabo-studenten die naar ontwikkelingslanden gaan nogal zijn aangegrepen door de armoede en de slechte leefomstandigheden. Dit heeft weleens geleidt tot studievertraging. Maar met een zo goed mogelijke begeleiding proberen we dit te ondervangen. Ook gedurende de stage/studie in het buitenland, onderhouden we op een regelmatige basis contact met de studenten.”

Coördinator Internationalisering

Financiering

Het rond krijgen van de financiën blijkt voor de geïnterviewde pabo-studenten een knelpunt te zijn. Omdat dit een knelpunt is voor de student, is het ook voor de coördinator lastig om studenten te enthousiasmeren om naar het buitenland te gaan. Vooral als een internationale stage buiten Europa plaatsvindt, brengt dit aanzienlijke kosten met zich mee. Het probleem is dat subsidiebeurzen de laatste jaren omlaag zijn gegaan. Hierdoor wordt vaak nog maar een deel van de kosten gedekt en dit betekent dat een student tijdig moet beginnen met sparen om de buitenlandse stage te kunnen bekostigen. Als een pabo-student binnen Europa verblijft, is er vaak de mogelijkheid om een klein subsidiebedrag aan te vragen via het Erasmus of BIOS programma⁶. Soms hebben hogescholen een potje voor een eenmalige subsidie, maar dat is over het algemeen overal anders geregeld. Op het moment dat een pabo-student buiten Europa op stage/studie gaat is er bijna geen subsidie. Dit betekent dat een student ruim van te voren moet gaan beginnen met sparen.

“Over het algemeen moet je als een student een flink spaarpotje hebben als je voor een half jaar naar het buitenland wilt gaan. Dat vind ik erg jammer. Daarmee blijft een buitenlandse stage alleen voor de happy few.”

Coördinator Internationalisering

“Toen ik naar Nepal ging heb ik een eenmalige freemovers beurs ontvangen van 200 euro van mijn hogeschool. Dat is bedoeld voor studenten die buiten Europa op buitenland stage gaan. Maar verder was er voor mij geen mogelijkheid voor verdere subsidie. Ik wist dit van te voren en ben meer gaan werken, vakantiebaantje erbij en goed sparen om alles te kunnen betalen. Ook heb ik mijn ov-studentenkaart ingeleverd voor een vergoeding. Ik denk dat de financiering voor sommige studenten wel een probleem kan zijn.”

Afgestudeerde pabo'er

6. Conclusies en aanbevelingen

In deze notitie is het internationaliseringsbeleid van een drietal pabo's besproken. Door ontwikkelingen zoals globalisering en internationalisering zijn de geïnterviewde pabo's jaren terug bewust aan de slag gegaan om internationalisering vorm te geven in de opleiding. De pabo's vinden het belangrijk dat aankomende leraren zich breed en intercultureel ontwikkelen. Een student met internationale ervaring voelt zich meer wereldburger en is waarschijnlijk ook beter in staat om te gaan met de culturele diversiteit die hij/zij zal aantreffen in de beroepspraktijk. Belangrijk is dat internationalisering geen doel op zich is, maar een middel om het onderwijs te verbeteren.

⁶ Met het BIOS programma kunnen studenten van de lerarenopleiding een subsidie aanvragen voor een stage op een school in het buitenland. Het Europees Platform coördineert het BIOS programma. Voor meer informatie zie de volgende link: <http://www.europeesplatform.nl/sf.mcgi?634>

Internationaliseren van de pabo-opleiding vergt een duidelijke visie bekrachtigt met beleid om ervoor te zorgen dat internationalisering goed is verankerd in het curriculum. De drie pabo's die hebben meegewerkt aan deze verkenning zijn hierin geslaagd. Zo hebben zij contacten met veel buitenlandse partners, zijn aangesloten bij internationale netwerken, bieden diverse internationale activiteiten aan en hebben een internationaal profiel ontwikkeld waar pabo-studenten naar worden opgeleid.

In deze notitie is dieper ingegaan op de organisatie van een buitenlandse stage. Een internationale stage draagt niet alleen bij aan de interculturele vorming van een student, maar ook aan een verdere persoonlijke en professionele vorming. Om voldoende studenten te interesseren voor een internationale stage is het belangrijk dat een pabo goede voorlichting geeft. Dit begint al bij de voorlichting voor aankomende studenten. Elke student moet op de hoogte zijn van de internationale mogelijkheden die een pabo biedt. Dit betekent dat informatie over internationale mogelijkheden eenvoudig vindbaar moet zijn voor de student en dat de student via diverse kanalen toegang moet hebben tot de informatie. Ook is het van belang dat een pabo aan studenten verschillende internationale activiteiten kan aanbieden. Hiervoor is het van belang te investeren in het leggen van contacten met internationale partnerorganisaties.

Om een internationale stage succesvol te laten zijn is het ook van belang dat er tijdig met de praktische en inhoudelijke voorbereiding wordt begonnen. Uit onderzoek blijkt verder dat een goede inbedding van de internationale stage in het curriculum van de pabo-opleiding belangrijk is voor de positieve leeropbrengsten van de student. Naast een goede begeleiding voorafgaand aan de stage, is ook begeleiding tijdens de stage in het buitenland noodzakelijk om de student een positieve leerervaring mee te geven. Een knelpunt rond het organiseren van een buitenlandse stage is overigens het rond krijgen van financiering. Een internationale stage voor een aantal maanden brengt hoge kosten met zich mee en beurzen zijn beperkt beschikbaar. Hierdoor is een buitenlandse stage momenteel niet weggelegd voor alle studenten.